

Отримано: 12 березня 2018 р.

Прорецензовано: 15 березня 2018 р.

Прийнято до друку: 19 березня 2018 р.

e-mail: vika0711@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2018-1(69)/2-174-176

Ставцева В. Ф. Біблійні алюзії англомовного медіадискурсу США та способи їх перекладу українською мовою. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 1(69), ч. 2, березень. С. 174–176.

УДК 81'25:811.161.2:81'25(73)

Ставцева Вікторія Федорівна,

Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

БІБЛІЙНІ АЛЮЗІЇ АНГЛОМОВНОГО МЕДІАДИСКУРСУ США ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Статтю присвячено дослідженню біблійних алюзій, що використовуються в англомовному медіадискурсі США. У статті надається визначення понять «алюзія», «біблійна алюзія», встановлюються способи перекладу аналізованих алюзій українською мовою. Переклад алюзивних засобів здійснюється їх україномовними еквівалентами, калькуванням, за допомогою перекладацьких трансформацій.

Ключові слова: англомовний медіадискурс, біблійна алюзія, перекладацька трансформація, способи перекладу, українська мова.

Ставцева Вікторія Федорівна,

Киевский национальный лингвистический университет, г. Киев

БИБЛЕЙСКИЕ АЛЮЗИИ АНГЛОЯЗЫЧНОГО МЕДИАДИСКУРСА США И СПОСОБЫ ИХ ПЕРЕВОДА НА УКРАИНСКИЙ ЯЗЫК

Статья посвящена исследованию библейских аллюзий, которые используются в англоязычном медиадискурсе США. В статье дается определение понятий «аллюзия», «библейская аллюзия», устанавливаются способы перевода анализируемых аллюзий на украинский язык. Перевод аллюзивных средств осуществляется их украиноязычными эквивалентами, калькированием, при помощи переводческих трансформаций.

Ключевые слова: англоязычный медиадискурс, библейская аллюзия, переводческая трансформация, способы перевода, украинский язык.

Viktorija Stavtseva,

Kyiv National Linguistic University, Kyiv

BIBLICAL ALLUSIONS OF THE ENGLISH MEDIA DISCOURSE OF THE USA AND WAYS OF THEIR TRANSLATION INTO THE UKRAINIAN LANGUAGE

The article is devoted to the investigation of biblical allusions used in the English media discourse of the USA. The definitions of such notions as allusion and biblical allusion are given, ways of their translation into the Ukrainian language are clarified in the article.

Allusion is viewed by linguists either as a stylistic device or a figure of speech that makes indirect reference to a well-known fact, event, name, expression or hint at it. Biblical allusions are indirect or direct references to the Bible, its fragments, lines. Biblical allusions are widely used in the English media discourse of the USA, represented by oral and written texts, created by journalists and other specialists of the media sphere. Biblical allusions help to create vivid images, contribute to expressivity of media texts.

The translation of biblical allusions requires knowledge of the Bible and its texts. Such knowledge is necessary for identification and decoding of allusive units, used in the USA media discourse. The translation of these units into the Ukrainian language is done by their lexical equivalents and calques, with the help of such translation transformations as adding and omission.

Key words: English mediadisourse, biblical allusion, translation transformation, ways of translation, the Ukrainian language.

Незважаючи на велику кількість наукових розвідок, присвячених дослідженню різних типів алюзії [1; 2; 4; 6; 7; 8], дони-ні недостатньо вивченими є англомовні біблійні алюзії, які використовуються в медіадискурсі США. Під медіадискурсом, слідом за Т. Г. Доброслонською, розуміємо сукупність усних і письмових текстів, створених журналістами, що поширюються у країні за допомогою ЗМІ та мережі Інтернет [3, с. 20]. Оскільки медійний дискурс однієї з найбільш впливових країн світу все більше перекладається різними мовами світу, необхідним є також визначення та аналіз способів перекладу його алюзивних одиниць. Саме цей факт і визначає мету даної статті, а її завдання полягають у визначенні понять «алюзія», «біблійна алюзія», з'ясування причин використання біблійних алюзій у вказаному типі дискурсу та встановлення способів перекладу цих одиниць українською мовою. **Матеріалом** статті слугували фрагменти англомовного медіадискурсу США, де використовуються біблійні алюзії.

У лінгвістиці на сьогоднішній день існує два глобальні підходи до розуміння алюзії. У межах першого підходу алюзія розглядається як лаконічне використання того чи іншого відомого факту, висловлювання [6, с. 7], згідно із другим – алюзія є цілеспрямованим натяком на них [7, с. 4]. Ключовими ознаками алюзії вважають імпліцитність, двоплановість, інтенціональність [2, с. 12; 6, с. 5].

Під біблійною алюзією розуміємо посилання на Святе Писання або Біблію, її фрагменти, вислови, персонажів. Біблійні алюзії використовуються авторами медіадискурсу США з різною метою: для створення яскравих образів, надання влучних характеристик, здійснення впливу на адресата. Алюзії біблійного походження слугують також засобами експресивного забарвлення медіатекстів. Широке застосування біблійних алюзій в медіадискурсі США пояснюється також уявленнями американців про те, що їх нація, земля благословенна Богом, а її доля визначена ним [9, с. 37]. Подібні фактори й зумовлюють, на нашу думку, частотність застосування біблійних алюзій в американських медіатекстах, наприклад:

Hillary Clinton decided to turn the other cheek and continue her political activity [14].

Гіллари Клінтон вирішила **не звертати уваги на образ** та продовжувати свою політичну діяльність.

Алюзія *to turn the other cheek* відсилає адресата до відомого виразу зі Святого Писання (Євангелія від Матвія), в якому йдеться про те, як саме людина повинна поводити себе, якщо її образять. Алюзивний вислів, використаний у медіадискурсі стосовно Гіллари Клінтон, відомого американського політика, представниці Демократичної партії США, що програла вибори на посаду президента країни своєму суперникові від Республіканської партії Дональду Трампу, незважаючи на здобуття більшої кількості голосів на всенародних виборах. Відзначаємо, що Гіллари Клінтон висувала свою кандидатуру на президентську посаду в 2016 році вже вдруге та, незважаючи на фіаско, вирішила продовжувати активно займатися політичною діяльністю, залишаючись одним із найбільш помітних і активних політичних діячів не тільки в США, але й на світовій арені.

Біблійна алюзія, використана стосовно реакції пані Клінтон на поразку у виборах, характеризує її як сильну та цілеспрямовану людину, яка здатна опанувати свої почуття та продовжувати займатися політичною діяльністю далі. Незважаючи на те, що вираз *to turn the other cheek* має свій аналог в українській мові (*підставити іншу щоку*), його переклад було здійснено шляхом опису (*не звернути уваги на образ*). Вибір способу перекладу визначається в даному випадку контекстом застосування аналізованого алюзивного засобу, що вказує на необхідність передавання інформації, поданої в ньому, більш нейтрально та офіційно, що відповідає реєстру інформативного медіамовлення. Проаналізуємо застосування іншої біблійної алюзії в медіадискурсі США:

The Mayor of Little Rock Mark Stodola decided not to raise Cain and supported the idea of restoring main depositories of William J. Clinton Presidential Library [15].

Мер міста Літл-Рок, штат Арканзас, Марк Стодола вирішив **не влаштовувати галас** і підтримав ідею відновлення основних сховищ президентської бібліотеки Вільяма Дж. Клінтона.

Алюзивно навантажена одиниця *to raise Cain* відсилає адресата до історії братовбивства молодшого брата Авеля його старшим братом Каїном через лютість Каїна на те, що дар Авеля був прийнятий Богом, а його – ні. Вважається, що людина, яка влаштовує галас, «*піднімає душу Каїна*». Оскільки дослівний переклад аналізованої алюзії не буде зрозумілий україномовному реципієнтові, передавання її змісту українською мовою було здійснено шляхом описового перекладу *влаштовувати галас*. Використання алюзії спостерігаємо ще в одному прикладі медіадискурсу США:

We just need to find the right way to do good. Blessed are the peacemakers. Whether or not you share this opinion, I think you can agree that the world needs more peacemakers now [16].

Нам просто потрібно знайти правильний шлях, щоб робити добро. **Блаженні миротворці**. Поділяєте чи не поділяєте Ви цю думку, я вважаю, Ви можете погодитися, що світу потрібно більше миротворців нині.

Алюзивний засіб *blessed are the peacemakers* відсилає адресата до рядків із тексту проповіді Ісуса Христа, описаного в першому з канонічних Євангелій Нового заповіту – Євангелії від Матвія: *Blessed are the peacemakers: for they shall be called children of God* [12, с. 458] (переклад наш: *Блаженні миротворці, бо будуть вони названі синами Божими*). Проповідь отримала назву «*Нагірна*», оскільки була проголошена Христом для учнів-послідовників з гори за сім миль від міста Капернаум, де оселився Вчитель [5, с. 26]. Вважається, що Нагірна проповідь Ісуса Христа має великий пророцький зміст, оскільки в ній було перераховано дев'ять «заповідей блаженства», необхідних послідовникам Господа для того, щоб вони могли отримати його благословення потрапити в рай. Заповіді блаженства доповнюють десять заповідей Старого Заповіту та вважаються основою християнської моралі.

Переклад біблійної алюзії, до якої звертається автор медіатексту, здійснювався нами за допомогою лексичних відповідників її ключових одиниць та з опущенням дієслова-присудка *are*, що зумовлено традицією перекладу «заповідей блаженства» українською мовою:

The Beatitudes. The Gospel of Matthew (5:3–12). King James Version.	Заповіді блаженства. Євангеліє від Матвія (5:3–12). Переклад І. Хоменко.	Заповіді блаженства. Євангеліє від Матвія (5:3–12). Переклад Філарета.
1. <i>Blessed are the poor in spirit: for theirs is the kingdom of heaven.</i> 2. <i>Blessed are those who mourn: for they will be comforted.</i> 3. <i>Blessed are the meek: for they shall inherit the earth.</i> 4. <i>Blessed are they who hunger and thirst for righteousness: for they will be satisfied.</i> 5. <i>Blessed are the merciful: for they will be shown mercy.</i> 6. <i>Blessed are pure in heart: for they shall see God.</i> 7. <i>Blessed are the peacemakers: for they shall be called children of God.</i> 8. <i>Blessed are those who are persecuted for the sake of righteousness: for theirs is the kingdom of heaven.</i> 9. <i>Blessed are ye, when men shall revile you, and persecute you, and shall say all manner of evil against you falsely, for my sake</i> [12, с. 358].	1. <i>Блаженні вбогі духом, бо їхнє Царство Небесне.</i> 2. <i>Блаженні засмучені, бо вони будуть утішені.</i> 3. <i>Блаженні лагідні, бо землю успадкують вони.</i> 4. <i>Блаженні голодні та спрагнені правди, бо вони нагодовані будуть.</i> 5. <i>Блаженні милостиві, бо помилувані вони будуть.</i> 6. <i>Блаженні чисті серцем, бо вони будуть бачити Бога.</i> 7. <i>Блаженні миротворці, бо вони синами Божими стануть.</i> 8. <i>Блаженні вигнані за правду, бо їхнє Царство Небесне.</i> 9. <i>Блаженні ви, як ганьбити та гнати вас будуть і будуть облудно на вас наговорювати всяке слово лихе ради Мене</i> [11, с. 337].	1. <i>Блаженні вбогі духом, бо їх є Царство Небесне.</i> 2. <i>Блаженні засмучені, бо вони будуть утішені.</i> 3. <i>Блаженні лагідні, бо вони успадкують землю.</i> 4. <i>Блаженні голодні та спрагнені правди, бо вони наситяться.</i> 5. <i>Блаженні милостиві, бо вони помилувані будуть.</i> 6. <i>Блаженні чисті серцем, бо вони Бога побачать.</i> 7. <i>Блаженні миротворці, бо вони синами Божими стануть.</i> 8. <i>Блаженні вигнані за правду, бо їх є Царство.</i> 9. <i>Блаженні ви, коли будуть ганьбити вас і гнати, і всіляко неправедно злословити за Мене</i> [10, с. 318].

Про застосування біблійних алюзій свідчить інший фрагмент медіадискурсу США:

In the beginning was the Land. And the Land was promised by the Lord. And the Lord promised it to people who would come and stay on it to give birth to their off springs who would create a new country. We live in this country. It is beautiful, powerful and united [14].

На початку була Земля. І земля була обіцяна Господом. І Господь обіцяв її людям, які прийдуть та залишаться на ній, щоб дати життя нащадкам, які створюють нову країну. Ми живемо в цій країні. Вона красива, потужна та об'єднана.

Наведений приклад свідчить про застосування та взаємодію декількох алюзій у поданому фрагменті медіадискурсу. Алюзивно навантажені речення *In the beginning was the land. And the land was promised by the Lord* відсилають до книги Буття (*The Book of Genesis*), що є першою книгою Біблії, яка належить до Старого Заповіту (*Old Testament*). Книга Буття розпочинається зі слів: *In the beginning was the Word, and the Word was with God, and the Word was God* [12, с. 12].

Побудоване за структурою початкового речення з книги Буття, речення медіадискурсу фактично слугує засобом перефразування звертання Господа до Авраама: *Leave your country, your people and your father's household and go to the land I will show you ... To your offspring I will give this land*. Алюзивне речення *And the land was promised by the Lord* вказує також на *Землю Обітовану – Ханаан (the Promised Land – Canaan)*, яку Господь пообіцяв Аврааму та його нащадкам. Зазначимо, що зараз словосполучення *земля обітована (the Promised Land)* має значення будь-якого місця, в яке дуже прагнуть потрапити, щоб знайти добробут, щастя тощо. Алюзією, що відсилає до назви країни (*The United States of America*), є також лексична одиниця *united*, використана в реченні медіадискурсу, в якому надаються характеристики «країни обітованої». Указаний фрагмент медіадискурсу з алюзивними одиницями біблійного походження якнайкраще підтверджує, що ідея про благословенність країни, її землі та нації ще дотепер поширюється та популяризується в американському суспільстві. Безумовно, це сприяє його консолідації та викликанню патріотичних почуттів у його представників.

Зазначимо, що переклад алюзивних речень, використаних у наведеному фрагменті дискурсу, не викликав труднощів. При передаванні цих речень україномовному реципієнтові було збережено їх структурні та семантичні особливості. Переклад речень було здійснено шляхом калькування та із додаванням сполучника *щоб*, використання якого надало можливість пристосувати речення до граматичних норм української мови. Збереження структурно-семантичних особливостей вихідних алюзивних речень при їх перекладі сприяє повному декодуванню їх алюзивного навантаження україномовним реципієнтом.

Отже, алюзії біблійного походження відсилають адресата англomовного медіадискурсу США до загальновідомих фрагментів текстів Старого та Нового заповіту. У зв'язку з цим вони виступають засобами створення яскравих образів, одиницями надання влучних характеристик, здійснюють неабиякий вплив на адресата. Переклад таких одиниць здійснюється їх україномовними відповідниками. Якщо алюзивно навантаженим є цілий фрагмент вихідного тексту, який відсилає до Біблії, переклад подібного текстового фрагмента здійснюється шляхом калькування, що дозволяє відтворити структурно-семантичні особливості вихідного алюзивно навантаженого фрагмента. Переклад подібних фрагментів може вимагати застосування трансформації додавання та опущення. В окремих випадках алюзії біблійного походження, застосовані в медіадискурсі США, перекладаються шляхом опису. **Перспективи** подальших досліджень вбачаємо в аналізі труднощів перекладу алюзивних засобів медіадискурсу США.

Література:

1. Абрамова О. Ю. Алюзія у ліриці: функціональний аспект (на матеріалі поетичних творів Й. О. Бродського, О. С. Кушнера, А. О. Тарковського) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.19 / Олена Юрійвна Абрамова. – Одеса, 1994. – 16 с.
2. Воробйова М. В. Алюзія в англomовному публіцистичному дискурсі: структура, семантика, функціонування : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Марина Вікторівна Воробйова. – Херсон, 2011. – 20 с.
3. Добросклонская Т. Г. Медиадискурс как объект лингвистики и межкультурной коммуникации / Т. Г. Добросклонская // Вестник Московского университета. – Сер. 9 : Филология. – М. : МГУ, 2006. – № 2. – С. 20–33.
4. Копильна О. М. Відтворення авторської алюзії в художньому перекладі (на матеріалі українських перекладів англomовної прози ХХ століття) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 / Олена Миколаївна Копильна. – К., 2007. – 20 с.
5. Мороз Ю. Релігієзнавчий аналіз біблійних перекладів і конфесійна біблеїстика / Ю. Мороз // Релігія та соціум. – 2014. – № 1. – С. 13–27.
6. Тухарели М. Д. Аллюзия в системе художественного произведения : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.05.07 / Мая Дмитриевна Тухарели. – Тбилиси, 1984. – 28 с.
7. Тютенко А. А. Структура і функції алюзії в пресі Німеччини, Австрії та Швейцарії : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / Артур Анатолійович Тютенко. – Харків, 2000. – 20 с.
8. Ярема О. Б. Алюзія в текстах британської художньої літератури: лінгвостатистичний аспект (на матеріалі творів модерністів) / дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Оксана Богданівна Ярема. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т Ю. Федьковича, 2016. – 20 с.
9. Stone O. The Untold History of the United States / O. Stone, P. Kuznick. – N. Y. : Gallery Books, 2013. – 784 p.

Джерела ілюстративного матеріалу:

10. Священне Писання / [пер. Філарета]. – К. : Вид-во української православної церкви Київського патріархату, 2004. – 612 с.
11. Святе Письмо Старого і Нового Завіту / [пер. І. Хоменко]. – К. : «Місіонер», 1998. – 788 с.
12. The Holy Bible: King James Version / ed. by Anakeim. – N. Y. : Foundation Publications, 2010. – 896 p.
13. Hillary Clinton's post-campaign life [Електронний ресурс] / Democracy. – 18.05.2017. – Режим доступу : <https://democracyjournal.org/magazine/0517/>
14. Inherited from the Lord [Електронний ресурс] / American Heritage. – 12.05.2015. – Режим доступу : https://www.americanheritage.com/article/Inherited_from_the_Lord_1
15. News From William J. Clinton Presidential Library [Електронний ресурс] / Visionaire. – 14.06.2015. – Режим доступу : https://www.visionaireworld.com/2015/06/14/_News_From_William_J_Clinton_Presidential_Library_article&1
16. Paved Way For Peace [Електронний ресурс] / Democracy. – 24.08. 2015. – Режим доступу : <https://democracyjournal.org/magazine/0815/>